

Een nieuwe wereldorde? Niks mee te maken! (1991)

Sieth Delhaas

Kerk en Vrede, september 1991

De gestage druppel

De woorden ‘nieuwe wereldorde’ duiken op, voor zover ik weet, rondom of tijdens de Golfoorlog. Niet voor het eerst, maar ze vallen dan op omdat ze toen en daarna met de regelmaat van de klok door Amerikaanse propagandamakers, de president voorop, worden gebruikt en daardoor een begrip zijn geworden. De druppel die de steen uitholt.

Maar wie weet wat dat nieuwe gat wil zeggen? Wat houdt het in? Of is het alleen maar een leegte? Ik hoor Bush er soms een ander woord aan toevoegen: democratische wereldorde. Zijn streven en dat van zijn rondreizende medewerkers is over de hele wereld regeringen van landen om te vormen tot democratische regeringsvormen. Niet – denk ik dan – omdat de rechten van de mens in zulk soort landen de meeste kansen hebben, maar omdat in democratisch geregeerde landen de vrije markteconomie de beste kans van slagen heeft en daar heeft Amerika baat bij. Bovendien: wie of wat geeft Amerika het recht zich op te werpen als installateur van democratische regeringsvormen? Welke voordelen brengt dat vrije marktprincipe de bewoners van het land zelf, waarvan de president de wereld- democratie zo hoog op zijn agenda heeft staan? Welk voordeel zal het de bewoners van andere landen, waarvoor de VS zich zo inspanssen, brengen, zoals zo nadrukkelijk in deze tijd in het Midden-Oosten gebeurt?

Slechts één, maar een veelzeggend voorbeeld:

‘In de jaren tachtig waren kinderen het armste volksdeel van de VS. Hun aantal is sindsdien alleen maar toegenomen. Rond de eeuwwisseling zal bijna 30% van de Amerikaanse kinderen in armoede leven. De Amerikaanse kinderbescherming die deze cijfers bekendmaakte wijt de groei van de armoede onder andere aan de bezuinigingen van de regering.’ (Trouw 3 april 1991)

Met kinderen is de toekomst van de wereld gemoeid.

Religieus aspect

Zoals Nederland zijn trits God-Nederland-Oranje heeft, zo hebben de VS hun religieuze legitimatie voor hun doen en laten. De oorsprong daarvan is vooral te vinden in de volksplantingen aan de Amerikaanse oostkust die vanaf de zeventiende eeuw sterk gedomineerd worden door dissidente, vaak protestantse groepen die het in hun Europese

vaderland moeilijk hadden. De Franse Amerikaan de Crèvecoeur was de eerste die het speciale lijntje tussen God en de bewoners van de zich uitbreidende Amerikaanse staten verwoordde in zijn in 1782 verschenen *Letters of an American farmer*, die in Europa groot succes boekten. Hij beschrijft de vrijheid en gelijkheid in Amerika en zegt van de bewoners:

'Americans are the Western pilgrims, who are carrying along with them that great mass of art, sciences vigour, and industry which began long since in the East; they will finish the great circle.'

Dit citaat werpt licht op een eeuwenoud Amerikaans gedachtegoed dat ten grondslag ligt aan woorden als 'nieuwe wereldorde', die zonder die achtergrondkennis nauwelijks te bevatten zijn.

De Crèvecoeur refereert aan een oude mythe die verhaalt dat de beschaving een tocht maakt om de wereld van oost naar west. Die tocht begon lang geleden in China en zal eindigen in Amerika; Amerika is de laatste en belangrijkste drager in een eeuwenlange estafette der cultuur. Amerika is het gidsland van de nieuwe geschiedenis, niet belast met tradities van de Oude Wereld. Dat Amerika de toorts der beschaving verder draagt, maakt het Amerikaanse volk tot het uitverkoren volk. Amerika is niet zomaar een land, het is 'God's own country'.

De democratie die de Amerikaanse staten al met hun onafhankelijkheid aan het eind van de achttiende eeuw in hun vaandel hebben geschreven, is niet uit Europa meegenomen, zegt een Amerikaanse historicus in 1893, maar zij is – uit nood – geboren aan de steeds verschuivende grenslijn tussen wildernis en beschaving. Daar bloeide het individualisme, daar paste men de vrijheids- en gelijkheidsidealen toe en daar bleek Amerika werkelijk het land van de onbegrensde kansen te zijn.

Voor de nooit ophoudende expansiedrift van de Amerikanen die ten koste van vele mensenlevens ging, onder wie ontelbare Indianen, moest af en toe een legitimatie worden geformuleerd. Een New Yorkse journalist deed dat nog eens, nadat Texas na een bloedige strijd tegen de Mexicanen in 1845 aan het grondgebied van de Amerikaanse staten was toegevoegd, met de bewering dat 'de Voorzienigheid de Amerikanen had voorbeschikt om het gehele Noord-Amerikaanse continent te bezetten en te bevolken.'

Twee Wereldoorlogen en vijftig jaar verder hebben de wereld geleerd dat de expansiedrift van de Amerikanen niet ophield bij hun eigen westkust. En hun overtuiging dat zij een speciale opdracht onder leiding van de Voorzienigheid-himself voor de gehele wereld hebben, ligt de rest van die wereld al lang zwaar op de maag.

Geen boodschap

Wat hebben vrouwen nu met deze nieuwe wereldorde te maken? Ik ben geneigd om te zeggen: helemaal niets. Bij de voorbereidingen voor dit artikel en op zoek naar gegevens over die nieuwe wereldordegedachte, die ik al eerder tegenkwam en die door presidenten als Wilson en Franklin Roosevelt al werden geuit, stootte ik op een informatie die ik nogal schokkend vond. Het blijkt dat in het verleden herhaalde malen een amendement op de Amerikaanse grondwet is ingediend om de Amerikaanse vrouwen gelijke rechten te geven. Ik vond een aantekening uit 1986 daarover en ik kon bijna niet geloven dat die zaak intussen niet ten gunste van de gelijkwaardigheid van vrouwen geregeld zou zijn.

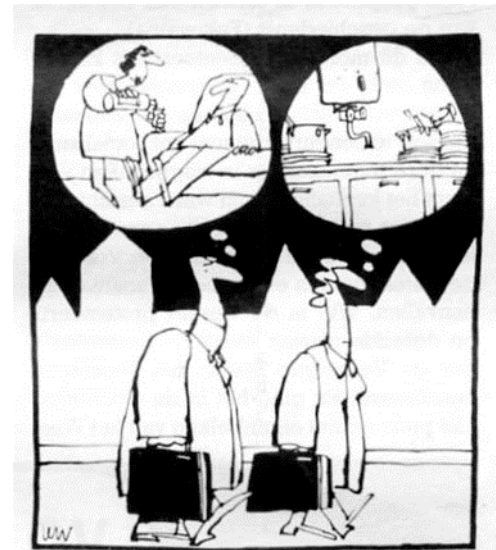
Ik heb de Amerikaanse ambassade in Nederland gebeld en de aardige Amerikaanse dame daar had er nog nooit van gehoord – of zij gelijke rechten heeft – en verzocht mij om enige dagen geduld om dit in archieven en andere papieren/computerbestanden na te gaan. Omdat ik haast had en mijn inlevertermijn voor dit artikel al verstreken was, belde ik de Amerika-deskundige dr. Maarten van Rossem. En inderdaad, de Amerikaanse vrouw heeft wettelijk niet dezelfde rechten als de Amerikaanse man. Van Rossem denkt dat de vrouwen die ook nooit zullen krijgen vanwege de tweederde meerderheid die nodig is om de Grondwet te wijzigen en omdat er altijd mensen, mannen én vrouwen, zullen blijven die tegen de gelijkberechtiging van de vrouw zijn.

De puriteinse Europese voorouders dus, vermoed ik.

Tweederde meerderheid, dat betekent: alle vrouwen en nog eens de helft van een van de mannen moeten het belang inzien van de mondigheid van de vrouw. Inderdaad, dat redden die Amerikaanse vrouwen in der eeuwigheid niet.

Ik had redelijkerwijs weer met de Amerikaanse ambassade moeten bellen om die dame te vertellen dat het probleem voor mij was opgelost. Maar ik besloot haar te laten zoeken in de hoop dat de wetenschap van haar ongelijk berechtigd-zijn voor haar een even grote schokervaring zou zijn als voor mij. En dat ze daarmee iets zal doen.

Staan vrouwen in Nederland er beter voor? In de praktijk, niet. Maar wij hebben sinds een aantal jaren wel de kans om in het kader van de EG bij het Europese Hof tegen ongelijke behandeling in beroep te gaan. Daarin liggen we voor op de Amerikaanse vrouwen. Niet dat de Europese mannen zoveel vrouwvriendelijker en zo veel meer overtuigd zijn van het belang dat vrouwen meedenken over een nieuwe inrichting van de samenleving, nee, dat zeker niet. Want tijdens een lezing van een vrouwelijke Europarlementariër hoorde ik, hoe die Europese maatregel voor de gelijkberechtiging van de vrouw is ontstaan: Frankrijk was jaren geleden bang dat het in de textielsector niet meer concurrerend zou zijn omdat in een ander Europees land de lonen van vrouwen lager waren. Om de eigen concurrentiepositie te versterken heeft Frankrijk via Brussel de gelijkberechtiging van vrouwen bewerkstelligd. Wat moeten vrouwen dus met de nieuwe wereldorde van Bush en zijn vrienden? Wat moeten vrouwen überhaupt met een wereldorde waarin de maatstaven van op winst beluste mannen de boventoon voeren? Hoe zouden we kunnen menen dat deze heren het beste voor hebben met vrouwen in hun eigen samenleving? Hoe zouden we kunnen menen dat deze heren het beste voor hebben met vrouwen van vreemde en verre culturen?

Hebben deze heren het beste voor met vrouwen?

Los van de ‘oude orde’

Herman Noordegraaf schrijft in het mei/juninummer van *Kerk en Vrede* dat de immens grote problemen die zich momenteel overal ter wereld voordoen, opgelost moeten worden door middel van internationaal gezag en recht. Hij geeft twee voorbeelden van hoe recht geïnterpreteerd kan worden: recht als een weerspiegeling van machtsverhoudingen in de samenleving met als functie onderdrukking en beheersing, en recht met de functie van bescherming en emancipatieondersteuning.

De wereldorde zoals Bush die voorstaat, is voor vrouwen, waar dan ook, onderdrukkend en beheersend en biedt vrouwen géén bescherming en draagt niets bij tot emancipatie; noch van vrouwen, noch van mannen.

De Amerikaanse feministisch-theologe Rosemary Radford Ruether heeft onlangs de landen in de wereld openlijk opgeroepen zich los te maken van de nieuwe wereldorde van Bush. Zij deed dit in een artikel (de Bazuin 31 mei 1991) waarin zij de situatie van de Palestijnen in Israël beschrijft. Zij herinnert eraan dat president Bush onmiddellijk na het staakt-het-vuren van de Golfoorlog heeft gezegd dat hij bereid was mee te werken aan een oplossing van het Israëlisch-Palestijnse conflict binnen het kader van een algemene Arabisch-Israëliëse vredesregeling. Met die uitspraak zou Bush volgens Ruether erkennen dat er een link ligt tussen het Golfconflict en het Palestijnse vraagstuk, een verband dat hij de daaraan voorafgaande maanden hardnekkig had ontkend. Aan het einde van haar artikel, waarin ze het handelen van de Amerikaanse regering in deze kwestie over de hekel haalt, doet ze haar oproep en dan met name aan de landen van de Europese gemeenschap. Stel vragen en laat protesten horen, is haar boodschap. ‘Er is behoefte aan een gecoördineerd internationaal appèl, niet alleen om te zorgen dat er een conferentie over vrede in het Midden-Oosten komt, maar ook dat deze besprekingen plaatsvinden onder de vlag van de Verenigde Naties. Een dergelijke oproep moet nu worden gedaan. Anders is het te laat.’

Die oproep is naar mijn weten nog niet gedaan. En ik vrees ook dat die niet gedaan zal worden want er staan te grote belangen op het spel. In het eerder aangehaalde artikel van Herman Noordegraaf schrijft hij dat als we de machtsstaat van Bush willen veranderen in een rechtsstaat die ten dienste staat van de armen, er een actieve basisbeweging hard nodig is.

Het ‘nù’ van Ruether en de ‘actieve basisbeweging’ van Noordegraaf hoor en zie ik op dit moment niet. Het risico is groot om daar heel moedeloos van te worden en maar zo langzamerhand op te houden met protesten en vragen en maar te doen alsof er dit jaar geen Golfoorlog is geweest en alsof daarna niet alles in de wereld definitief veranderd is.

Lang en taai

Wat kun je doen om het moedeloze gevoel te boven te komen en door te gaan met verzet en verandering zonder dat er een gecoördineerd internationaal appèl is dat bovendien nog gehoord wordt, en zonder dat je massa’s mensen in protest op de been ziet?

Misschien komt het omdat ik een vrouw ben dat ik noch snel moedeloos ben, noch enige hoop heb op een rechtsstaat binnen afzienbare tijd. Niet vanwege mijn vrouwelijke natuur zoals velen nog denken dat die bestaat. Maar vanwege mijn ervaringen als vrouw.

Zoals we hebben gelezen, hebben vrouwen bijna nergens op de wereld dezelfde rechten als mannen. Dus een rechtsstaat voor haar is nog oneindig ver weg. Hoe zou die er uit kunnen zien?

Moedeloos word ik evenmin omdat ik weet dat vrouwen al minstens twintig eeuwen – en dan spreek ik alleen nog maar over het christendom – gezegd is (en daarom ook door henzelf gedacht) dat ze minderwaardig zijn. De laatste twintig jaar, dus een honderdste deel van die tijd, heb ik oneindig veel vrouwen zelfbewust en handelingsbekwaam zien worden omdat ze elkaar op eigen gezag aan het vertellen zijn gegaan, hóéveel ze wel waard zijn. Daar komt veel uit. Of het een rechtsstaat wordt? Ik weet het niet. Maar ik moet nog eeuwenlang geduld hebben voordat al die ‘nietswaardige’ vrouwen om me heen zich van haar eigenwaarde bewust zijn geworden. Dat vraagt lang en taai werken.

En de nieuwe wereldorde van Bush? We zien wel wat daar van komt.